

11.04.2022

לכבוד
עו"ד אילת כהן מלקמן
היועצת המשפטית, משרד החינוך
בדוא"ל: eilatme@education.gov.il

לכבוד
גב' נתנאלה בן נעים
מנהלת אגף בכיר תפעול רכש ולוגיסטיקה,
משרד החינוך
בדוא"ל: natiben@education.gov.il

שלום רב,

דחוף ביותר!

הנדון: מכרז 13/3.2022 להקמת מאגר ספקי תוכניות ומענים עבור מערכת החינוך

בשם הוועד הארצי של ראשי הרשויות המקומיות הערביות בישראל, ועדת המעקב לענייני החינוך הערבי וכן בשם מרכז אלטפולה הריני לפנות אליכם כדלקמן:

1. ביום 07.03.2022, פרסם משרד החינוך מכרז מס' 13/3.2022 - "הקמת מאגר ספקי תוכניות ומענים עבור מערכת החינוך" (להלן: **המכרז**). מטרתו של מאגר זה, הינה לאפשר למנהלי בתי הספר לרכוש תוכניות ומענים חינוכיים מספקים מאושרים ע"י משרד החינוך. כדי להיכלל במאגר זה, על המעוניין בהפעלת תוכניות חינוכיות בבתי הספר או באגף לחינוך ברשויות מקומיות להגיש הצעה לפי המכרז. המאגר יכלול ספקים של תוכניות ומענים חינוכיים בתחומים מגוונים, ובכלל זה בתחומים הבאים: הוראת שפות, הומניסטיקה ותרבות, מיומנות פיננסית, מדעים ומתמטיקה, מיומנויות למידה אחרות כגון חשיבה יצירתית וחשיבה ביקורתית, למידה רגשית חברתית וכישורי חיים, קידום אורח חיים בריא, מנהיגות, חדשנות, חינוך לחיים משותפים ומיגור גזענות ועוד.

2. לפי המכרז, על הגופים המעוניינים לעמוד בתנאי הסף ובכלל זה לחתום על הצהרה על עמידה ב"חוק החינוך הממלכתי וסעיפי הצהרה נוספים" הנמצאת בנספח 11 לחוברת המכרז (להלן: **הצהרה**). לפי הצהרה זו, החותם מצהיר כי במסגרת הפעלת התכנית או המענה החינוכי, בין אם מדובר בהפעלה חד-פעמית או מתמשכת, בין בתמורה ובין בהתנדבות, לא ייכלל גורם שבמטרותיו, במעשיו או בהתבטאויותיו יש תוכן שמתקיים בו, בין השאר, אחד מאלה: "שליטת קיומה של מדינת ישראל ובכלל זה כמדינה יהודית ודמוקרטית" ו- "ציון יום העצמאות או יום הקמת מדינת ישראל כיום אבל".

רצ"ב ההצהרה בנספח 11 למכרז, ומסומנת א'.

3. מרכז אלטפולה הינו עמותה רשומה, שעורך כבר 4 שנים תכנית פיילוט בשם "אמאן" במוסדות חינוך פרטיים בנצרת לילדים מגילי גן חובה ועד לכיתה ו'. במסגרת תכנית זאת, מרכז אלטפולה מעביר סדנאות לילדים, צוותי חינוך והורים בתחומים הכוללים מיומנויות תקשורת וסיוע בהתמודדות עם רגשות והתנהלות רגשית. במרכז אלטפולה רצו להרחיב את פעולת התכנית לבתי ספר נוספים, ועל כן תכננו לגשת למכרז אך נמנע מהם בשל שני הסעיפים הנ"ל.

4. לטעמנו, הדרישה לחתום על שני הסעיפים הנ"ל בהצהרה מהווה פגיעה חמורה בחופש הביטוי והביקורת, וכן פגיעה בזהות הלאומית והזיכרון הקולקטיבי של אזרחים ערבים בישראל ובכלל זה גם מתן הזדמנות שווה במימוש חופש העיסוק של עמותות וגופים אחרים בחברה הערבית אשר מספקים או מעוניינים לספק תוכניות ומענים חינוכיים בבתי הספר. התניות כאלה הינן ניסיון להשכיח ולדכא את הנרטיבים של מיעוט אתני לגבי אירועים, עובדות, רגשות ואידיאולוגיות תוך כדי השתקת דיון חיוני בשאלות בעלות חשיבות ציבורית רבה וכן כל יכולת של התלמיד הערבי ללמוד אודות תרבותו ומורשתו. הפגיעה וחומרתה מחריפים, נוכח העובדה כי הצהרה זאת נוקט במונחים עמומים ומעורפלים, שמייצרים אי-וודאות כיצד יפורשו בידי משרד החינוך.

5. יצוין כי, בפסק הדין שניתן בעתירה שהוגשה כנגד חוקתיות חוק יסודות התקציב (תיקון מס' 40), התשע"א – 2011 המכונה "חוק הנכבה", שהסמך את שר האוצר לשלול מתקציב גוף נתמך במידה וההוצאה שהוציא נועדה לביצוע פעילות שבמהותה "שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית" ו- "ציון יום העצמאות או יום הקמת המדינה כיום אבל", הדגישה השופטת נאור כי מדובר בעתירה ש"מקפלת בתוכה שאלות מורכבות בעלות חשיבות ציבורית" בעוד שהשופטת ביניש הוסיפה כי "העתירה שלפנינו מעוררת שאלות מורכבות בעלות חשיבות ציבורית. אדגיש ואומר כי שאלות אלה עלולות בנסיבות מסוימות לרדת לשורש הבעיה המפלגות את החברה בישראל". העתירה נדחתה אך ורק על בסיס הבשלות שכן בג"ץ ציין כי ידון לגופו של מקרה כשייעשה שימוש בחוק המכונה "בחוק הנכבה" (בגץ 3429/11 **בוגרי התיכון הערבי האורתודוקסי בחיפה נ' שר האוצר**).

6. לגבי העילה "מדינה יהודית ודמוקרטית" היא גם בעייתית כשלעצמה כי היא מחייבת בדרך זו או אחרת להתחייב לחנך לפי ערכי הציונות דבר שגם הוא פוגע בעקרון מתן הזדמנות שווה לגופים ערבים להשתתף במכרז ללא התניות מקפחות.

7. ועוד, בהליך החקיקה לתיקון לחוק יסוד: הכנסת המכונה "חוק ההדחה" פעל המחוקק בתחילת ההליך החקיקתי לכלול בהצעת התיקון עילת "שלילת קיומה של המדינה כיהודית ודמוקרטית", אך בסופו של דבר נמנע מכך. כאשר הגיע המקרה לפתחו של בג"ץ כשדן בעתירה נגד חוקתיות התיקון, טענה המדינה כי עילה זו לא נכללה בנוסח הסופי, כי היא עמומה ולא ברורה ולכן יש חשש שיעשה באמצעותה ניצול לרעה של הכוח הפוליטי שיש לרוב. בפסק הדין התייחס בית המשפט לנימוק זה וקיבל את עמדת המדינה שראתה באי הוספת עילה זו כניסיון להגבלת סמכות הרוב וצמצום הפגיעה בזכויות החוקתיות. ובלשון השופט הנדל:

"לזאת יש לצרף את הגבלת סמכות ההדחה, כך שלא תחול "בתקופת בחירות", ואת צמצום עילות ההדחה בהשוואה לעילות הפסילה שבסעיף 7א – תוך התמקדות בעילות ההסתה לגזענות והתמיכה במאבק מזוין נגד מדינת ישראל, עד כדי אי הכללת העילה

שעניינה "שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית". אלמנטים אלה מוסיפים ומפחיתים את החשש מפני שימוש לרעה בסמכות, ומשקפים איזון הולם בין הזכויות והאינטרסים המתנגשים" (בג"ץ 5744/16 עו"ד שחר בן מאיר נגד הכנסת).

8. מכך משתמע כי עילת "שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית" הינה עילה בעייתית כשלעצמה החוסמת את הביקורת ופוגעת בעקרון השוויון על בסיס לאום - היא גם לפי הפסיקה היא עמומה שאסור להחזירה כתנאי סף בתנאי המכרז במיוחד כאשר היא לא נתמכת בחקיקה ישירה המאפשרת זאת.

9. הפגיעה חמורה שבעתיים היא, עת עסקנו במערכת החינוך שאמורה להעצים את התלמידים ולחנך אותם "להכיר את השפה, התרבות, ההיסטוריה, המורשת והמסורת הייחודית של האוכלוסייה הערבית" כפי שנקבע במטרות חוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953. אף בתכניות שכלולות במכרז ואשר מתוקצבות ע"י משרד החינוך, קיים סל תוכניות בשם "מורשת, חברה ורוח" שמטרתו "טיפוח הזהות של תלמידי מערכת החינוך הממלכתית, תחושת השייכות שלהם ואחריותם ומחויבותם לעמם, למורשתם ולתרבותם... הקניית כלים וידע לכינון השקפת עולם פלורליסטית וסובלנית".

10. הכללת תנאים אלה יכריחו לכאורה עמותות וגופים אחרים לחתום על שני סעיפי ההצהרה הנ"ל בכדי להיכלל במאגר משרד החינוך, דבר שהינו מנוגד למטרה של חינוך לפלורליזם וסובלנות עת מוצגים בפני התלמידים השקפת עולם ונרטיבים היסטוריים ותרבותיים מאוד מסוימים של קבוצת הרוב בחברה. בדומה הוא, לעניין חינוך המטפח את זהות התלמידים והידע שלהם אודות מורשתם ותרבותם.

11. יצוין גם כי מדובר בדרישה העומדת בניגוד להחלטת הממשלה מספר 550 מיום 24.10.2021 בתחום החינוך, בה נכתב כי:

"צוות המשנה לחינוך יגבש תוכנית עבודה למערכת החינוך הערבית לרבות הבדואית אשר נושאת על החזון לפיו מערכת החינוך תכין את בוגריה להשתלבות בחברה הישראלית ותקדם את המוביליות החברתית, **תוך שמירה על מורשתה, זהותה וערכיה של החברה הערבית**... הבוגר בחברה הערבית יחזיק ביכולות וכלים לעיסוק בזהותו, עמדותיו וסולם ערכיו" (ההדגשה לא במקור).

12. לבסוף, יצוין כי על משרד החינוך חלות העקרונות שבדיני המכרזים ובכלל זה עקרון שוויון ההזדמנויות הקבוע בסעיף 2(א) לחוק חובת המכרזים, תשנ"ב-1992: "המדינה, כל תאגיד ממשלתי... לא יתקשרו בחוזה לביצוע עיסקה בטובין או במקרקעין, או לביצוע עבודה, או לרכישת שירותים, אלא על-פי מכרז פומבי הנותן לכל אדם הזדמנות שווה להשתתף בו"; וכן בסעיף 1א לתקנות חובת המכרזים, תשנ"ג-1993: "גוף ציבורי יערוך מכרז... באופן שקוף ככל הניתן בנסיבות העניין, הוגן ושוויוני". מכרז שמחריג את כל מי שאוחז בדעות פוליטיות שונות או בנרטיב תרבותי שונה מהנרטיב של קבוצת הרוב בחברה, לגבי שאלות שהינם בכלל במחלוקת ציבורית, הינו ללא ספק מכרז שלא נותן הזדמנות שווה לכולם.

לאור כל האמור לעיל, הנכם מתבקשים לבטל את שני הסעיפים הנ"ל בהצהרה שבנספח 11 למכרז ולהודיע למרכז אלטפולה ולציבור כי ניתן להשתתף בלי ההתניות הנ"ל.

נודה להתייחסותכם הדחופה בתוך 24 שעות.

בכבוד רב,
סלאם ארשייד, עו"ד

העתק:

- גב' דלית שטאובר, מנכ"לית משרד החינוך, בדוא"ל: dalitst@education.gov.il.